

ARBETSPLATSETABLERING SAMT SPRÅK OCH KOMMUNIKATION VID BYGG- OCH ANLÄGGNINGSPLATSER

-Rapport 3 serien om Norge

Mats Bjørndal Gretland, Yrkehögskolan Novia -FoU

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	3
1.2 Infra-Botnia	3
2 ARBETSPLATS- ETABLERING.....	4
2.1 Förhandsanmälan	4
2.2 Gravemelding (grävningensanmälan)	4
2.3 Tiltaksklasser (projektets svårighetsgrad)	4
2.4 Riggplan (planering för användningen av byggarbetsplatsområdet)	5
2.5 Signalgivning och skyltning	5
2.6 Klädsel och skyddsutrustning	5
3 SPRÅK OCH KOMMUNIKATION	6
3.1 Krav till byggherre	6
3.2 Krav till arbetsgivare	6
3.3 Inhyrning av arbetstagare	7
3.4 Krav till arbetstagare	7
4 SAMMANFATTNING.....	7
4 KÄLLFÖRTECKNING.....	8

1 INLEDNING

Denna rapport är den tredje rapporten i rapportserien från Norge skriven av Mats Gretland. Rapporten innehåller en kartläggning av olika bestämmelser inom arbetsplatsetablering samt språk och kommunikation inom bygg- och anläggningsbranschen i Norge

Rapportserien från Norge i övrigt består av bestämmelser för bygg och anläggningsbranschen och tar upp ämnen som språk och kommunikation, arbets säkerhet, ansvarsfördelning, certifieringar och arbetsplatsetablering m.fl.

Rapporterna är menade som stöddokument åt finska företag som önskar att etablera sig, påta sig projektledning eller bara utföra arbeten inom bygg och anläggningsbranschen i Norge. Målet med rapporterna är att samla ihop relevant information översatt till svenska.

Rapportserien är gjord för Yrkeshögskolan Novias FoU-enhet inom projektet Infra-Botnia. Projektet i övrigt har som delmål att utreda nationella skillnader inom infrabranschen i Norden för att understöda arbete och samarbete över gränserna.

1.2 Infra-Botnia

Infra-Botnia är ett projekt finansierat av Interreg Botnia Atlantica, Österbottens förbund, Region Västerbotten, VASEK samt Infra ry.

Projektet inleddes i början av 2018 och sträcker sig över 3 år. Infra-Botnia riktar sig mot SMF- *små och medelstora företag* och har störst fokus på infra-branschens aktörer i Kvarkenområdet. (1)

I Sverige kallas målgruppen byggbranschen och i Norge *bygg- og anleggsbransjen*.

Projektet arbetar efter hypotesen att det finns ett behov för internationell verksamhet och samarbete inom branschen samt att beredskapen hos många SMF inom detta område är bristfällig. Projektets målsättning är därför kunskapshöjande, nätverksbyggande och samverkande. En stor del av arbetet innehåller landspecifik kartläggning och identifiering av gränshinder. (2)

Infra-Botnia är även speciellt intresserade av att utreda nationella konjunktursvängningar och konkurrensen från den globala marknaden, och om dessa faktorer kan utjämnas genom en "gemensam nordisk inframarknad".

Tanken är att ett dylikt samarbete skulle bana väg för arbete över gränserna under sämre tider i hemlandet. Gränsöverskridande samarbeten mellan SMF-företag kunde även öka deras möjlighet att konkurrera med större internationella företag i anbudsrundor. (2)

2 ARBETSPLATS-ETABLERING

Vid etablering av en bygg- eller anläggningsplats är *byggherreforskriften* ett centralt dokument. Förordningen gäller för alla tillfälliga arbetsplatser med bygg- eller anläggningsarbeten (-§2).

Syftet med förordningen är att trygga hälsa, miljö och säkerhet för arbetstagarna (-§1). *Byggherreforskriften* fastslår ansvar som gäller för byggherren, den projekterande samt olika entreprenörer vid arbetsplatsen. (3)

2.1 Förhandsanmälan

Vid inledandet av ett byggarbete med varighet över 30 dagar eller 500 dagsverk skall det göras en förhandsanmälan. Anmälan görs av byggherren genom att fylla i en blankett till *Arbeidstilsynet* senast en vecka före inledande av arbetet.

Om byggherren är en privatperson, görs anmälan av det företag som tagit på sig arbetet. Förhandsanmälan skall finnas synlig på arbetsplatsen. (3)

2.2 Gravemelding (grävningsskylt)

För grävarbeten på, eller närmare än tre meter ifrån offentlig väg, behövs grävningstillstånd från *Statens Vegvesen* oberoende av vem som äger marken.

I ansökan skall det specificeras arbetsbeskrivningar, utförande entreprenör, ägaren av ledningar som läggs samt finnas en karta över områdena. Det krävs även godkänd *arbetsvarslingsplan* med certifierad ansvarshavande. - *Arbeidsvarsling 2- Ansvarshavende* (Rapport 4 punkt 2.3.2). (4)

2.3 Tiltaksklasser (projektets svårighetsgrad)

Vid ansökan om ansvarshavande för ett bygg- eller anläggningsprojekt, indelas projektet enligt svårighetsgrad.

Det är det projekterande företaget som själva anger sin uppfattning av svårighetsgraden, men det är kommunen som godkänner denna.

- Svårighetsgrad 1 gäller för projekt med lägre svårighetsgrad och där fel eller brister medför liten konsekvens för hälsa, miljö och säkerhet.
- Svårighetsgrad 2 är för antingen projekt med lägre svårighetsgrad, men större konsekvenser vid fel och brister, eller för projekt med medelstor svårighetsgrad, och mindre konsekvenser vid fel utförande.
- Svårighetsgrad 3 gäller för antingen projekt med medelstor svårighetsgrad, och stora konsekvenser för hälsa, miljö och säkerhet vid fel och brister, eller för projekt med hög svårighetsgrad.

(5)

För att kommunen ska kunna godkänna ett företag som ansvarig för ett projekt, krävs dokumentation på relevant utbildning och erfarenhet från projekt i samma eller högre svårighetsklass.

Företag kan ansöka om att istället få ett centralt godkännande för projekt inom olika svårighetsklasser. Företaget behöver då dokumentera sin kompetens, samt vara registrerat i företagsregistret eller i motsvarande register inom EES.

Inom svårighetsklass 1 kan kommunen ge sitt godkännande för relevant utbildning utan erfarenheten, eller för erfarenhet utan utbildning. (5)

2.4 Riggplan (planering för användningen av byggarbetsplatsområdet)

För större bygg- och anläggningsplatser bör det göras en *riggplan*. Planen bör innehålla en ritning eller karta över byggplatsens avgränsade område. Planen skall bifogas till SHA-planen.

Riggplanen bör innehålla:

- transportvägar
- gångvägar
- skyltning på byggsplatsen
- arbetsbaracker och sociala utrymmen med tvättmöjligheter och toalett
- placeringen av förstahjälpsutrustning
- brandsläckningsutrustning
- parkeringsplatser
- lagringsplats för olika entreprenörers material och utstyrsel
- avfallsplats med sortering
- kranplats med svängradie
- tillkopplingspunkter för el och vatten
- SHA-planen, förhandsanmälan, framdriftsplan och övrig information och listors placering

(6)

2.5 Signalgivning och skyltning

Skyltning på arbetsplatsen bestäms enligt *forskrift om säkerhetskiltning och signalgivning på arbetsplatsen*. Förordningen gäller vid arbetsplatsen och skall inte tillämpas där skyltningen regleras enligt andra lagar.

Det är arbetsgivaren som ansvarar för att riskfyllda områden och eventuella faror som inte kan undvikas märks ut på rätt sätt. (7)

Det skall användas skyltar till utmärkning av trafikerade områden på arbetsplatsen, vid olika förbud, varningar, områdeskrav (exempelvis krav på hjälm), utrymningsvägar och för förstahjälputrustning. Skylten skall till utformning och färg vara enligt standarden NS-ISO 3864-4:2011 (tidigare NS 2054). (7)

Vid behov, så som vid riskfyllda arbetsmoment, används ljud- eller ljussignal. Det är då viktigt att signalen används på ett sådant sätt att det sätter fokus på den farliga situationen.

Ljud och ljus kan används i kombination, de behöver då vara i harmoni med varandra. (7)

Vid signalgivning med händer eller armar ska signalerna vara klara och enkla att förstå. Signalen ska endast ges av en person som har bra översikt över situationen. Signalpersonen ska vara lättigenkännlig och får inte utföra andra arbeten under signalgivningen. (7)

Vid muntliga anvisningar för riskfyllda moment skall det ges klara och enkla besked. Arbetsgivaren skall se till att alla förstår anvisningarna som ges. Endast personer med goda kunskaper i arbetsspråket får arbeta i sådana situationer. (7)

2.6 Klädsel och skyddsutrustning

Arbetsgivaren ansvarar för att klädsel och skyddsutrustning lämplig för arbetsmomentet finns till arbetstagarens förfogande.

Skyddsutrustningen skall inte ersätta användningen av säkerhetsinstallationer på arbetsplatsen. Farliga situationer skall främst undvikas med hjälp av kartläggning och åtgärder i SHA-planen, (-Projektets säkerhetsplan (Rapport 2 punkt 2.2.1)). (8)

Arbetsgivaren skall se till att det ges inskolning i användningen av utrustningen, att utrustningen passar de olika arbetstagarna samt att de använder sig av den. Trots detta ansvarar också arbetstagaren för att utstyrseln används.

Utrustningen skall vara hel och hygieniskt acceptabel, den skall repareras och bytas vid behov. (9)

All utrustning skall vara tillverkad enligt *Forskriften om konstruktion, utformning og produksjon av personlig verneutstyr* och därmed uppfylla kraven om CE-märkning (8)

Det är arbetsgivaren som skall stå för kostnaderna med arbetskläder samt skyddsskor anpassade till årstiden och arbetsplatsen. (10)

Normal skyddsutrustning inom branschen innebär ofta hjälm, hörselskydd, skyddsglasögon, handskar, andningsskydd, fallskydd, skyddsskor och arbetskläder.

Det finns inget standardkrav på synlighetsklass för klädseln inom bygg- och anläggning. Detta specificeras i de olika företagens riskanalys inom *HMS-rutinerna*, samt under projektets samkörning av *HMS –SHA-planen* på arbetsplatsen som styrs av huvudentreprenören. (Rapport 2 punkt 2.2.1) (9)

Krav på klädernas synlighetsklass på arbetsplatsen sätts in i *HMS-planen* enligt standarden ISO 20471. I standarden finns tre olika klasser, varav klass 3 har högsta krav på klädselns mängd fluorescerande material samt reflex.

Alla som arbetar i trafikerade områden skall använda klädsel med skyddsklass 3. (11)

3 SPRÅK OCH KOMMUNIKATION

Undersökningar visar att arbetstagare med invandrarbakgrund i Norge har större risk för att skada sig på bygg- och anläggningsplatser.

Det nämns flera orsaker till detta, exempelvis farligare arbetsuppgifter, längre arbetsdagar och skiftesarbeten. En annan faktor som ofta nämns är brister i språk och kommunikation som medför farliga situationer.

Norsk lag har få konkreta bestämmelser på språk, men det finns krav på kommunikation och förståelse. (12)

3.1 Krav på byggherren

Byggherren ansvarar för att det för arbetsplatsen finns en SHA-plan där säkerheten kartläggs. Om språk och kommunikation kommer att vara en säkerhetsrisk, skall detta samt riskhanteringen nämnas i SHA-planen.

Byggherren bör i anbudsprocessen ställa krav på entreprenörens hantering av kommunikationen vid användning av utländska arbetare. (12)

Det är främst arbetsgivaren som har utländska arbetstagare som ansvarar för att dessa får och förstår informationen, samt arbetar säkert i enlighet med SHA-planen. (12)

3.2 Krav på arbetsgivaren

Arbetsgivaren ansvarar för att *HMS - säkerhetsrutinerna* för företaget samt *SHA-planen* för projektet följs. Detta innebär ansvar för att dess arbetstagare ges inskolning och information om arbetet och säkerheten på ett språk som de förstår.

Huvudentreprenören har ansvar för koordineringen av de olika entreprenörernas

HMS och är därmed skyldig att säkerställa att underentreprenörerna uppfyller kraven. (12) (13)

Vid farliga arbetsmoment skall det tillverkas en skriftlig plan för arbetet, på ett språk förståeligt för arbetstagaren. Vid riskfyllda arbeten skall arbetsgivaren säkerställa att alla involverade arbetstagare förstår varandra och kan samarbeta. (12)

Arbetsgivaren bör säkerställa att arbetstagaren bekantar sig med och förstår arbetsbeskrivningen, HMS-rutinerna, säkerhetsprotokollet, produktbeskrivningarna, bruksanvisningarna och kemikalielistorna.

Det skall finnas rutiner för informationsförmedling vid olyckor och skador så att korrekt medicinsk behandling kan ges. (12)

3.3 Inhyrning av arbetstagare

Vid inhyrning av arbetstagare skall inhyraren se till att arbetstagaren får tillräcklig inskolning i arbetet samt rutinerna för HMS och SHA. Inläringen skall ges på ett språk förståeligt för arbetstagaren. (12)

Bemanningsföretag har arbetsgivaransvar för sina arbetstagare. Företaget ansvarar därför för att inhyraren behandlar arbetaren som en av sina egna anställda och ger information och inskolning. (12)

3.4 Krav på arbetstagaren

Arbetstagaren har ett ansvar för att undvika kommunikationsproblem i företaget.

Detta kan göras genom att delta i företagets språkskolning, bekanta sig med rutiner i företaget, rapportera om risker och förbättringsförslag. Arbetstagaren skall säga till om bristfällig kommunikation utgör en risk. (13)

Arbetsledaren skall se till att planeringen och arbetet som hör under dennes ansvarsområden görs enligt planen för säkerheten. Arbetsledaren måste kunna kommunicera med sina arbetstagare, vid behov bör det tas hjälp av en tolk. (13)

4 SAMMANFATTNING

Byggherreforskriften och den finska förordningen om säkerheten vid byggarbeten innehåller i stor grad samma bestämmelser och krav. (14) (15)

De norska bestämmelserna om *riggplan* (punkt 2.4) och de finska bestämmelserna om planering för användning av byggarbetsplatsområdet enligt §11 – (Statsrådets förordning om säkerheten vid byggarbeten) är jämförbara. (14)

Precis som i Finland tillämpas det ofta i Norge europeiska och internationella standarder. CE-märkning, standard för skyltar som används på arbetsplatsen (*–NS-ISO 3864–4:2011*) eller arbetsklädselns synlighetsklass (*–ISO 20471*), är exempel på detta. (punkt 2.5, 2.6)

Det finns enligt norsk lag få bestämmelser för språk och kommunikation på arbetsplatsen. Fokus ligger på förståelse och säkerhet vid arbetet. (punkt 3.1, 3.2)

Den norska bygg- och anläggningsbranschen är sedan långt tillbaka van vid utländska arbetare, ofta från Östeuropa. Arbetsspråket som används är därför ofta engelska.

På norska byggarbetsplatser krävs ett *HMS-kort*, jämförbart med det finska *Valttikortet* som är ett id-kort inom byggbranschen med beskattningsnummer.

För att ansöka om kortet krävs först ett norskt *D-nummer* (personsignum). Kortet skall i likhet med *Valttikortet* alltid vara med på arbetsplatsen, dagligen registreras och uppvisas för bland annat granskande myndigheter.

4 KÄLLFÖRTECKNING

1. **Botnia-Atlantica.** Infra-Botnia. *Botnia-Atlantica*. [Online] den 28 12 2017. <https://www.botnia-atlantica.eu/om-beviljade-projekt/projektbank/infra-botnia>.
2. **Yrkeshögskolan Novia FoU.** Infra-Botnia. *Yrkeshögskolan Novia FoU*. [Online] 2018. <https://www.novia.fi/forskning/projekt/hallbar-energiteknik/infra-botnia>.
3. **Arbeids og sosialdepartementet- Byggherreforskriften.** Forskrift om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplasser (byggherreforskriften). *Arbeidstilsynet*. [Online] den 03 06 2016. <https://www.arbeidstilsynet.no/globalassets/regelverkspdf/byggherreforskriften>.
4. **Statens Vegvesen.** Statens Vegvesen-Gravetillatelse. *Gravetillatelse*. [Online] den 18 6 2018. <https://www.vegvesen.no/fag/veg+og+gate/gravemelding>.
5. **Lovdata-Forskrift om byggesak.** Lovdata- Forskrift om byggesak. *Lovdata*. [Online] den 23 05 2018. https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-03-26-488/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3.
6. **Thune, Torill Evy.** *Kvalitetssikring og internkontroll i bygg og anlegg*. Oslo : Byggenæringens forlag, 2017.
7. **Direktoratet for arbeidstilsynet-Forskrift om sikkerhetsskiltning og signalgivning på arbeidsplassen.** Forskrift om sikkerhetsskiltning og signalgivning på arbeidsplassen Forskrift, best.nr. 526. *Forskrift om sikkerhetsskiltning og signalgivning på arbeidsplassen*. Trondheim, Norge : Direktoratet for arbeidstilsynet, den 02 12 2009.
8. **Lovdata- Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning.** Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning. *Lovdata*. [Online] den 01 01 2013. https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-06-1355/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1.
9. **Arbeidstilsynet.** Personlig verneutstyr (PVU). *Arbeidstilsynet*. [Online] den 04 04 2018. <https://www.arbeidstilsynet.no/tema/personlig-verneutstyr/>.
10. **Lovdata- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge.** Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge. *Lovdata*. [Online] den 28 10 2016. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-09-23-1241?q=Forskrift%20om%20allmenngj%C3%B8ring%20av%20tariffavtale>.
11. **International Organization for Standardization.** ISO. *ISO 20471:2013*. [Online] 05 2013. <https://www.iso.org/standard/42816.html>.
12. **Direktoratet for arbeidstilsynet.** *Forstår du hva jeg sier?* Trondheim : Direktoratet for arbeidstilsynet, 2014.

13. **Arbeidstilsynet.** Språk og kommunikasjon på bygge- og anleggsplasser. *Arbeidstilsynet*. [Online] den 18 04 2018. <https://www.arbeidstilsynet.no/hms/hms-i-bygg-og-anlegg/sprak-og-kommunikasjon-pa-bygge--og-anleggsplasser/>.

14. **Finlex.fi -Statsrådets förordning om säkerheten vid byggarbeten.** Finlex.fi -Statsrådets förordning om säkerheten vid byggarbeten. *Finlex.fi 205/2009*. [Online] den 01 06 2009. <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2009/20090205>.

15. **Lovdata-Byggherreforskriften.** Lovdata. *Byggherreforskriften*. [Online] den 06 03 2016. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-08-03-1028?q=byggherreforskriften>.

YRKESHÖGSKOLAN
NOVIA

UMEÅ UNIVERSITET

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Östernbottens förbund
Pohjanmaan liitto

REGION
VÄSTERBOTTEN

